

TRONDHEIM KOMMUNE

Flerfaglig blikk i barnehagen – Øyvind Kvello, 2020

Risiko- og beskyttelsesfaktorer

Begrepsavklaring

- Kan bli telling av risiko- og beskyttelsesfaktorer, men dette er ikke matematikk!
- Risikofaktor er en fellesbetegnelse på forhold som øker faren for at personer utvikler psykiske og/eller sosiale vansker (så vel som somatiske vansker)
- Visse risikofaktorer er sterkt knyttet til utvikling av spesifikke vansker, mens andre er knyttet til mange typer av lidelser

- Ref.: Shanahan et al., 2008

(... forts.)

- Beskyttelsesfaktorer betegner forhold som demper de negative konsekvensene ved nærvær av risikofaktorer
- Akkurat som ved risikofaktorer, omfatter beskyttelsesfaktorer både genetiske, biologiske, mentale, miljømessige og sosiale faktorer

- Ref.: Schoon, 2007; Werner, 2005

Viktig å balansere

- Flere studier viser sammenfallende resultat: Om man baserer seg på kun kartlegging av risikofaktorer og ikke tar med beskyttelsesfaktorer i vurderingen, kan opptil 75 % av de barn/familier som defineres som risikoutsatt faktisk ikke utvikler vansker eller få trøblete liv

(... forts.)

- Akkurat som det er det gjengse samspillet mellom person og miljø som preger barn mest, er det ofte det vedvarende stresset eller de vedvarende (kroniske) risikofaktorene som skader barn verst, framfor midlertidige og avgrensede stressfulle livsperioder eller risikofaktorer
 - Ref.: Schoon, 2007
- Effekten av risikofaktorer behøver ikke å vises straks barnet utsettes for dem. Mange risikofaktorer synes å gi synbare effekter på barn først fra de er i slutten av førskolealderen av
 - Ref.: Carta et al., 2001; Johnson et al., 1999; Klebanov & Brooks-Gunn, 2006; Nair et al., 2003

(... forts.)

- Flere risikofaktorer parallelt tenderer mot å styrke hverandre, slik at situasjonen blir alvorligere enn det hver enkelt av risikofaktorene i seg selv skulle tilsi
 - Ref.: Catalano et al., 2002; Grant & McMahon, 2005; Hawkins et al., 2002
- Det er derfor vanskelig å forutsi utviklingen for barn og unge når de er utsatt for kumulativ risiko
 - Ref.: Clarke & Clarke, 2000; Sameroff et al., 2003
- Likeså blir det vanskeligere å bedømme den gjennomslagskraften beskyttelsesfaktorene har når personer har flere risikofaktorer

Anvendelig tenkning

- Kan brukes på flere områder:
 - Kan benyttes i planlegging på et makronivå – skape gode oppvekstkår
 - Kan benyttes i et retro-perspektiv; forstå hvordan utvikling har gått til status presens
 - Benyttes til å predikere barnets utviklingsmuligheter

Prediksjon

- **Første generasjons prediksjonsverktøy: klinisk bedømmelse**
 - Fagpersoner bygger primært på sine egne, delvis på andres erfaring. Det er stor variasjon i hvor bred erfaring fagpersoner har, hvor reflektert de er med hensyn til sin egen praksis, hvor tett de følger personers utvikling i etterkant av at de har hatt kontakt med dem, osv.
 - Gjennomsnitt kan være misvisende, men kan en del ganger gi et innblikk i fenomener. En gjennomgang av studier viser at på tvers av områder man skal predikere om, gir klinisk bedømmelse i snitt en treffsikkerhet på kun 50 %. Altså vil man bomme i omtrent halvparten av sine prediksjoner
 - Klinisk bedømmelse preges for sterkt av praktikerens tilbøyeligheter og preferanser til at man kan feste særlig lit til

(... forts.)

- **Andre generasjons prediksjonsverktøy: aktuarisk analyse**
 - En aktuarisk analyse innebærer å benytte statistikk og å vurdere disse kriteriene i forbindelse med den personen man skal predikere om
 - Denne metoden gir bedre prediksjoner enn klinisk bedømmelse, men feilkildene er mange når man skal overføre forskningsfunn og sjekklistor som er utarbeidet på grunnlag av mange individer i ulike kulturer, til å gjelde den enkelte bruker i den kulturen vedkommende lever i
 - Aktuarisk analyse har god treffsikkerhet når det predikeres om store grupper, slik som f.eks. årskull, men kun litt bedre enn klinisk bedømmelse når man skal predikere om enkeltpersoner

(... forts.)

- **Tredje generasjons prediksjonsverktøy: strukturert klinisk vurdering**
 - Strukturert klinisk vurdering baseres på en kombinasjon av klinisk bedømmelse og en aktuarisk analyse. Det er denne predikeringsformen som skiller en fagperson fra en ikke-faglært, den dyktige fra den mindre dyktige. Sjekklistene fungerer da som rettesnorer for hvilke faktorer som det er vesentlig å vurdere, og den kliniske erfaringen benyttes til å vurdere disse momentene i forbindelse med den personen man skal predikere om. Sjekklistene kan derved ikke erstatte fagpersoner, og det er ikke alltid skåresummen i henhold til sjekklistene som er mest interessant, men en vurdering av hvordan disse momentene er med tanke på den personen man skal predikere om og hjelpe

(... forts.)

- Analysen handler om de **potensielle** risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer har blitt **reelle** risiko- og beskyttelsesfaktorer
- Noen risikofaktorer er så alvorlige at én av dem er tilstrekkelig for at barn må ansees som høyrisikoutsatte, f.eks. utsatt for seksuelle overgrep, omfattende psykisk mishandling, omfattende familievold eller grov omsorgssvikt

Hvor mange belastninger tåler vi?

- Menneskers robusthet leder til at de fleste håndterer 1–2 risikofaktorer
 - Det er bra, for de fleste av oss har 1–2 av dem
- Når mennesker må håndtere 3–4 risikofaktorer, kjenner de fleste av oss på at det butter imot, og vi utvikler symptomer på å lide overlast
 - Da defineres vi som risikoutsatte – altså økt sannsynlighet for at vi utvikler vansker

(... forts.)

- Når mennesker samtidig eller over kort tidsrom har 5 eller flere risikofaktorer
 - Da defineres man som høyrisikoutsatt, altså at det er meget sannsynlig at man utvikler vansker i kjølevannet av dem

(... forts.)

- OBS!
 - Det er lettere å argumentere for at høy skår på enkelte risikofaktorer er mer alvorlig for barns utvikling enn summen av mange moderat alvorlige risikofaktorer
 - Langvarige risikofaktorer er ofte mer skadelig enn midlertidige

Prinsipper for å hjelpe

1. Fjern risikofaktorer
2. Reduser i betydelig grad risikofaktorer
3. Styrke eksisterende beskyttelsesfaktorer
4. Etablere beskyttelsesfaktorer

